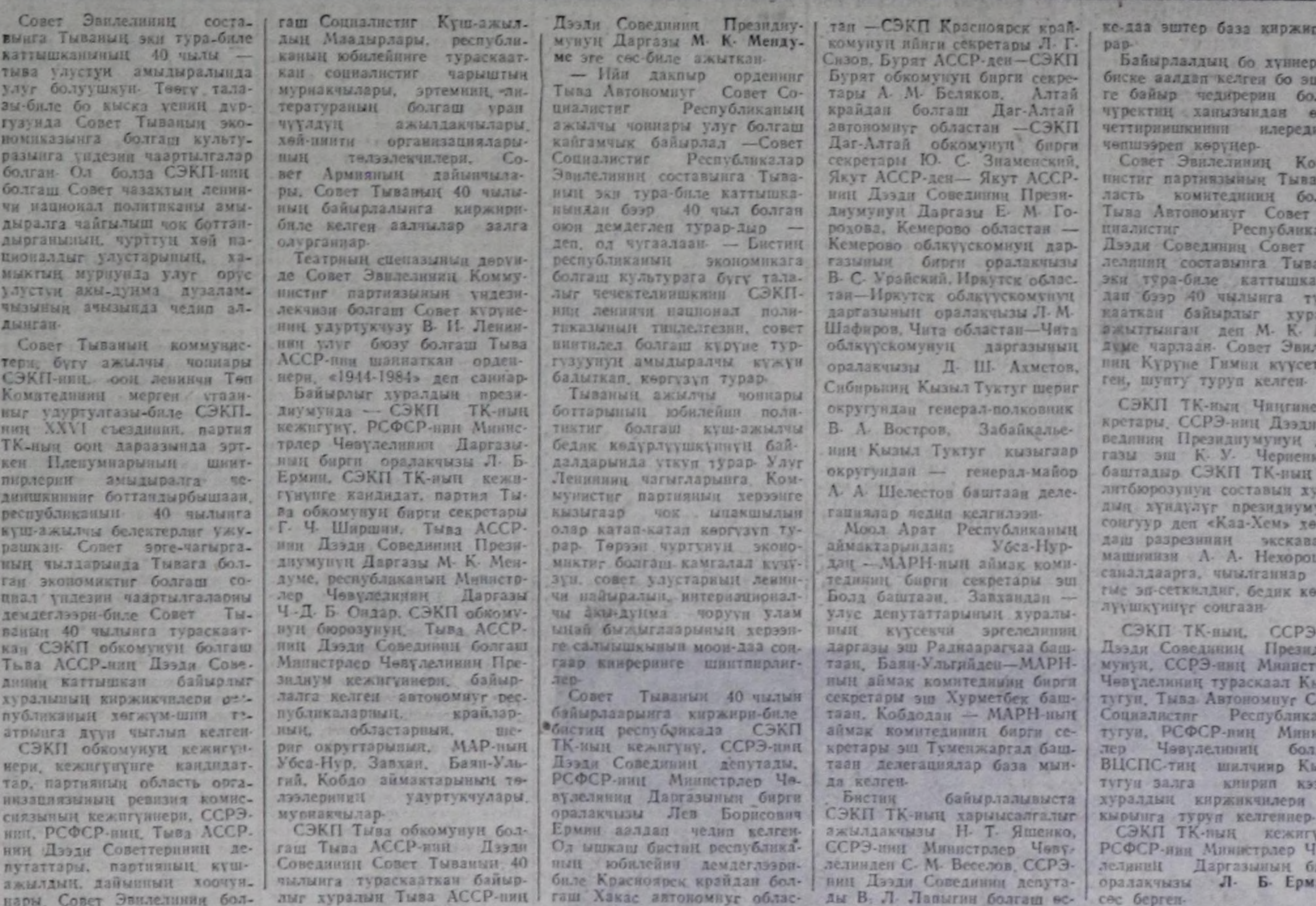

№ 237 (12627)	1984 чылдын октябрь 13, суббота	1925 чылда анжирин болгонунан	Өрттө 3 кеп.
---------------	---------------------------------	----------------------------------	--------------

СЭКП Тыва обкомунуң болгаш Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң
Совет Тываның 40 чылынга тураскааткан каттышкан байырлыг хуралы

[illegible]

СЭКП ТК-ны Полтбюроу болгууд эцэглэгч хуралтай. СЭКП ТК-ны Чингис секретари, ССРЭ-нш Дэвдэ Сөвдийнэ Президиумууд Дарга-зы К. У. Черенковуд Йемен Араб Республикашын Президенти Абдалла Салех-биле чутаалажышкыны-рыш түншлелдир чутаалаш-кам, чутууд деп көргөн. Оларын аразыга болгон чутаалажышкынар болгон ССРЭ биле ГАР-ны аразы-га найрал баа кадэ ажил-дажыга дутайгада. Керэ-ге ад салган совет-совет-йе-мэ

Эвдэли биле Герман Демократыш Республикашын аразыга ажи-дукма бузуунуу харылааларын бүтү тала-рынш деп-десж жегүдэли-демеглэж. 2000 чыга чедир үе митиле арат, техникэ болгон будурдур тала-биле ССРЭ биле ГАР-ны аразыга кадэ ажилдажылгын жегү-деринч ур хуусалган про-граммаларга ад салган ы-лал харылааларын улам бы-жылдарыга чаа уугат сал-гышын боол турар Совет Эвдэлидин болгон Герман Демократыш Республикашын

дун ажи бажыр болгон ре-алиш, малагыш ындам-жыж болгон үнелгэ сор-тынш нията чыдадыж ко-вудалар. ыдыг болгада, ССРЭ-нин Ашм-чө програм-малыа хуусалдырч чутула-ужур-дузгалыг жемелерин комплексин көргөн. Ад сура-га-биле чер ажилыны зона аайм-биле тургузтуган систе-маларыга шыншын дүштүр ажилгыттылар ужурут ко-зы-дыш тарын өстүрерин интенсификэ технологиязын иденкейг ажиллаар ужу-рат.

таргызлаалары, чайгылмыш чок-
ка жөүгөндөрү, тутула ую-
на боюн турар. Ош Керээ жай
чүртүү калы ажалдажыл-
мыш улам ханназдала, деле-
сейини дүшүртүү байла-
лаа Чоокчу Чукчу чүлө өл-
түт болган быжыг талымыш
демократтык жетсун болгоник,
аки-дуума бүтү соймаласты
куртунсерия пайларыл
жыг сырыл каттыжымышыл
моон-лаа сонгаар быжыглар,
мын делеей айттырлыгыла
оолтүтүт ажалдуу тууга
таарымчалыг түшүртүрү
Европага бүтү талымыш
абылмыш жөүгөндөрүн, кур-
лаа, алагуу, сыйын бол-
ду

ВКП-нин чингине секретары
Г. Максидинге бапталыла
Великобританиянын комму-
нисттик партиянын мүтсүн-
дүтү делегация-бы
СЭКП-жия эл М. С. Орба-
чыска бапталыла делегация-
нын жуужымышкынны
түтінелерди Полтаборо жө-

Эн Н. А. Тихоновтун Австрия Республикаһының ырыакчы канцлеры Н. Штегер-бисе совет-австрия салды-экономика-тыг кады ажалды-кады-ла-улам-из калбаргыр-биле холба-тыг кылган бевалажыг-

Половчиқни Уралдин, Сибирын болган Қазақстан жүйе раёнына қазыа қазыа тартыр қызматта өсетурсын интенсификаста турган, белки шынарды таратын бүдүрү уауадыры көвүделерине улағанна саяалды. Политбюро чатаалыкы көпес, СКП ТК-ын болган СССР-ын Министрлер Чатаалдыны бо айттыр талалы-биле хуалат алган докталамына қазын тартыр қызматтасты дужу-дугаыла информатизмды далаыла.

СКП ТК-ын Политбюро-зунун хураалына күртте болган ажил-ажыл тургузушунун, акы-дүмә социалисттер чуртта-биле майыралды быжыгаларын, бисте партия-нын болган курдинде тай-былга мыак дашыкты утла-вышыктын амиллалга бо-тааларынын қалык асес-каа айттырлары көтес, шпентирлер хуалат алды.

СЭНП-нің ленинчи Төп Комитетиндегі, ССРЭ-нің Дэдди Сөвединиң Президиумунга болгаш ССРЭ-нің Министрлер Чөвүлелинде, СЭНП ТН-ның Чингине секретары, ССРЭ-нің Дэдди Сөвединиң Президиумунуң Даргазы эш Константин Устинович Черненконуң будунга ленинчи национал политика дээш, ону чайгышыл чокка боттандырып турары дээш, Тываның ажил-ишчилериниң дээрзинге мизг байыры чедиргени, чаагай кузакшичнерни кылганы дээш, ажил-агый болгаш культура тургузуушунунга оларның чедиишчинерин бекитип биле үнелгиз дээш халызы биле өөрүп четтиргиндерни хей националдыг чаңгыс аай совет эр-бүлерге Тываның эки туралы биле киргенден бээр 40 чылынга турасаттан СЭНП Тыва область комитетиниң болгаш Тыва АССР-ниң Дэдди Сөвединиң наттышкан байырлыг хуралының кириңкичлери бистер республиканың коммунисттериниң, бугу ажилчы чондарының өмүндэзинден илергейлеп тур бис.

Тыза улустун, Тыза АССР-ниң бүгү ашылчы чоннарынчын дугайында Коммунисттик партияныҥ болгаш Совет кучурыныҥ ага сатыш салышынычы Байырыг чаазада база катал илерейттинген болгаш бистиң хей националдыг Төрзүн чуртувустун чагай чоруунга чаа-чаа тиилелгерле, эрес-шудуруг күүш-ажылче оларны олоп кичиле турар.

Коммунисттер партияның уауртулгазы- биле, улуг орус болгаш совет өске-да улустарның бүгү талазы дууламчызы- ның ачыында Совет эрге-чагырганың чылдарында социал-политика, экономика болгаш култура талазы-биле үндөзүн чаартылгалар Тывага боттаткан. Тыва улус кижилерини төөгүлүг чак нитилешиз- ниң — совет улустуң чарыбалас кезээ булуп, социалисттик нация кылдыр тургус- тугузи.

гүлүн. Экономиктик улуг кыч республикада тургустунган, ооң улус аял-агыбыз амыг уеним материал-техниктик баазасы-биле ам хандыртынган болгаш чурттуг мүнүлүг улус аял-агыг комплексизинге даянмы, ооң экономиктик өскө районнары-биле доктаамал, аялы-буру талаларыны харылазаы бөлүп турар.

Амгы Тыва — чаа тудугларның черидир, ында үлөтпүр шапкын көгүпүр турар, ооң хөй чай адырлары сөөлгү чылдарда тургустунган. Амгы үеңик автомагистральдары болгаш агаар орунуры Тываны бүгү чүөт-биле чалалаштырып турар.

Көзү ашыл-агый чаартынган. Ол хей адырларлык болж бөдик механизастаттынган, оок продукциязын бүдүреринин хемчээли чыл бүрүдө улгадып турар. Көзү ашыл-ишчилеринин амыдыралы үндөзүн-биле өскөргөн.

Социалистик культураның жөгүлдезинде улут чекишинчирен чедип алдыган. Аныктарны бүгү-ниги ортук өөрдөлгези боттанган. ниги билиг шкөлаларны калбан четкизи амылдан турар. Дзди болгаш ортук тускэй өөрдөлгези черлери, профтехучилищелер издаларны беткеп турар. Литература болгаш уран чуул чекишинчирен сайзырап тураа.

Амьдралдын совет социалистг хөвч, бүгү чүгүт ышхаш, түүхэд бодыкатын турса, чак кижилер өзүп келген. Амьлчы чоннарды материалдыг чаагай чолув доталмал бөзүп турса.

Ажыл-агый болгаш култура тургузууш-
кунунга Тыва АССР-ни чедиишкинине
Номмунистг партия болгаш Совет куруне
бедии-биле үнелээ — Ленин болгаш
Улустарни наймалы өрдене-биле өл

Совет Тывааның чедибишкиннери болза СЭКП-нің ленинчик национал политиканызың тииелгезинин, совет улаустың бузулбас найырларының чайынманчақ херилем болуп турар.

Коммунистг партияның ада сагыш салышыныңа болгаш кичээингине ханы кылдыр Тыва АССР-ниң ажылчы чон-
Тыва АССР-ниң дээди советиниң 1984 чылдың октябрь 12-де болган каттышкан байырлыг хуралына хүлээп алган.

МЭЭН ЧҮРЭЭМ

Чамин харлаар эрип турда,
Сайлык сайын кырлап чорда,
Сарыг чечек чаштып турда,
Мээң чүрээм хөөрөп келер.
Айдын дүңс даглар көргөш,
Ала кичи төлүп көргөш,
Айттыг арат сорун көргөш,
Мээң чүрээм чоргаар апар.
Чалгың сыңган таанын
көргөш,
Чалгың ойлаан дымты
көргөш,
Чаштын мгаан үнүн

Мээң чүрээм саргып келер,
Чап-чап келген солун
Салым-чолдун, хосталга
Чалашкан чонун амынаш,
Мээң чүрээм дүргөн согар,
Ажылык чон кужу-биле,
Актыг-шыныг буян-биле,
Аалам-чуртум турлаа-биле,
Мээң чүрээм мнаа тулус,
М. КЕНИН-ЛОПСАН.

ТӨЛЭЭЛЕРНИН БИРЭЭЗИ

Ажык өскөнгө алдарыг ки-
жигин дончу намдарын биле
алары улуг ужу-дузалыг.
ССРЭ-нин составынагы Тываны
кирер дугайында ССРЭ-нин
Дээл Сөвдөнүн Президиу-
муну хураалыга олуршкан
тыва төлөөлөрүн бирээзи
Александр Чамбын 1944
чылдын августта бийтигенин
дончу-намдарын номчуп кө-
рөшкөн.

Чамба Сарыг-Донгак ТАР-
нын Сайыттар Чөвүлелинин
болгаш Даштыкы херектер
айызынын даргазы ТАРН
ТК-нын Политбюро кезигүү,
1908 чылда яды араттын и-
бүлөсине төртүтүнгөн. 1935
чылдын июль ТАРН кезигүү-
дү. 1931-1935 чылдарда Чөм-
түтүн ажык чондарын
коммунист университетин
өзүшүн доокш, Тыванын
жон үндүрер черин дараалан,
1938-1941 чылдарда үлүстүр
болгаш туудугун сайыда бо-
луп ажылдап чорган. 1941
чылдын эгелээш, амгы үгө че-
дир ТАР-нын Сайыттар Чөв-
улелинин болгаш Даштыкы
Херектер айызынын даргазы
болуп ажылдап турар. Күрү-

М. КЕНИН-ЛОПСАН.

АКВАНВАТ: ДАЛАЙ ХАНЫЗЫНЧЕ ЭКСПЕДИЦИЯ

Вормис биле Хийумаа орту-
дуктарыны аразында Хари-
Күрү өлүгүнү дүвүлден орус
флотун чеден чыл бурунгар
дүжүк-жүргөн трад-биле мина
тууду узуткаар судуноу та-
мыгын. Ону Ленинградтын
авиационистери эстон өөрү-
би болгаш шери далайжылар-
биле кады тыпкан. Ол черге
авианавтар үшүк экспедиция-
ны кылды, далай орун катан
диргискен. Ала-чүртүн Улуг
даныннын эгезинде Талын
бар чоран совет корабльдер
гитлерчилерин торедалыг,
агаар калдаашкыныга тазы-
рышкан. Оларын чамдымы
чаккен турган.

Ындыг судуноларын тыпкан,
истеп, хынал илердерин, амгы
үдө төөгүтү үнелел боор,
оларын чамдык кезектерин
сүт кырыче үндүрери бистин
алдарыг далайжыларымын
эрос-длинн чорукун дугайын
чонга чутаалары — Тиле-
генин 40 чылдыг уткуштур
далай ханызынын шинчелчел-
деринин соругтазы ыдыг. Ын-
чангаш бо чалын оларга да-
лай дайынны баштайгы чан-
гызын ырак мурунда сугта
дүшкен бир корабльдин са-
дым-чолун ажыткан.

Шуурган ийя недела дур-
гууда оожурагаан. Бирги
аас эртен, кизан күш-ажыл-
чы элчег эгелер бергенде, че-
диншинин болганар. Гидро-
графиктер катер далай ду-
дуну довураанын ала бейи
бергенин айткан. Машинаны
доктадымканар. Ленинград-

В. ЦИМБАЛОВ,
СЭТА-нын көрү.

Ленинград.

АЧАМ БИЛЕ АЛДЫН-ДИШТИГ

Чайлавыс Кызыл-Довурак-
ка көжүп келеш, элээн каш
хонуп чоруваста, аалымыска
чыраа-кара дидир тергелер
улуг дорут айттыг кижиг ө-
лөрүнүт ыт-кужун ээрти-ээрти
бо келди. Чурекенинвис-даа
чиртип-ле үндү. Бичин кижиг-
лер сонургаачал болгаш ут-
куй халчы-ла бердывис. Кел-
ас-ле орус кижиг болду. Корт-
каштын дүрген-ле өг эргиче
чашты бердывис. Ачам ичин
хай деп, ол кижигин чамыла-
ла барды. Динчээл турары-
мыска ол кижиг азым-биле
арыг тымалжып чутаалжып
тур. Эргин хажымын биле бу-
дүг бакылап, орус кижиг кай-
дыг боор эвес дээш ыламылап
кере бердывис: бакы сарыг,
каратыры көк, идик-хевяни
арыг-синай ажык.

— Уругларым, силер чүте
менден кортар, мында келир-
ле, менде база бичин бааары-
бар — дээш, бисте уттай эжик-
че баштып. Бистер, хойган
хой дег, база-ла өг артыче
бурт-ла дидишвис.

Оруузув кайнаар баар эвес
дээш өг чамыда овалар каан
чүк араттын көрүп чыдар
бис. Тергелер берди, аар
шоолай келүрүп алгаш, өгө-
шоолай бакылап четтикчейи
чидырышты атам кийгыра
берди.

— Таныш келген, дүрген кы-
рык келер, уругларым.
Бистер ам-ла мурун бала-
жыл кире халыштымыс. Демги
аалымыс ужеттин, хей-ле
чигир-боова, шокар саадымын
камбөзүтөр, халыб, шаабын,
хемелен каан кургулай дег,

картыг халбаска дээр чүте
уштуп, аамак сунду. Чөмүн
дээжинин отче, орай-танды
эчиче чашкан, баштай боду
эас дээш, бистин долларымыс-
ка бир-бир чигир, камбөзүтөр
салгылаш, «Улуг улус чута-
лашсын, ам бирин утуп ой-
нанар» деп бо. «Эки чир-ле
күш амдындыг-дыр, ам менден
кортпас силер аз!» — дээш,
аалымыс каттырага, дидиш-
те сар-ла сарыг, эргиче
хүнге кылданын турар бо-
ду.

Бистер орус фамилия, ат-
эдат билер эвес бис, бир-ле
дугаар арым көргөн, амаан-
ныг чөмүн чиген акымыс Ал-
дын-Дидиш деп аай берген
бис. Ачам база ичин дээр бо-
ду. Ол боду атка таарымдар
болган. Кончуг-ла хөгүтү,
баштак, дузааргак болган
экиргек кижиг. Ачам-биле та-
каа көрүшү, танымын алган
улус, билбес бис. Ийиш-те
тергел-даа, бистин-даа-кады чо-
руп каар. Бистин эдик айтта-
рымыс тергел-даа-баа өөр-
дир, олар-биле Чалаанже от-
тулар иш, ситен-даа өөрүтүр,
оон келерде ачам далган, ка-
ды кылдыр-ис дээр чүте, бы-
жирган аш-чөм эккээр.

Кат-чымс быжа бергенде
Алдын-Дидиш кайды-биле о-
лун эдери алган, улуг до-
каар салган баа көлүр.
Бистин, аалдарын соллар-
нын терге сымас кылдыр
олуртукан, кады чымыттар,
хүн-даа келди чедирбей, улуг
доккаар болгаш көлдөдөрүн
долдуржатар бис. Бистин
черин, кай-кады, ийик-кара-
зы, кызыл-кады, чадан-кады,

чодуразын төктүп чыдар, ба-
мы утбас, чүгас саара тууду
алыр чүте-ле болбай. Олар
халык өөрүтүр, бисте чүла
мактаарлар, чигир-камбөзүтөр-
ин эидере бээрлер.

Алдын-Дидиш акымын
калай база арыг тымалжып
Бажынын дугу хууге аламын
налыа турар боорга, ону Са-
рыг-Баштыг дидир бис. Кел-
ген санында-ла бажымыс ду-
гу чараштар таарып, арын-
бажымыс, хол-буудусту са-
агаран чүп бээр, «арыг-силер
боорга, күш чараш болу» —
деп каттылаар.

Алар чыдар эртен ту-
дум аравыста найрал улам
быжыккан. Бистер тергел,
кирелер, далбайлыг, харин-
даа эдер-хааржактыг апарган
бис. Оларын Алдын-Дидиш
ачамга тыпкан, харин-
даа даласка дузалан тур-
ган. Ачам өнүгүгө ка-
йын харын лок олтурар
ийик. Кыш боорга, оттулар
ияшты, чир эйти алпарын
бээр чүте. Бистин амыралы-
мыс дидиш-шанче шору сегий
берген. Торгу-маңчык эвес
боордан башка, чымын азы
даламыс-биле долдурган каан
күсүк-чакы, кымык тоина-
лыг, чайгы пост-тавы идик-
шентиг-даа апарган бис. Сарыг-
Баштыгын арга-сүмези-биле,
боттүг дузалымды-биле амы-
ралдын каа шинчелчел кы-
лып бар чымылыс олар-
дын бр-ла чораш, чамык
таарыгаларын сактып кел-
ген, кара баарым каткыме
катырар ийик мей. Вареныс
өкчөк бээр, азыг-мыа чымыс
бис дээш, мыалайн дээш-даа

тургулаан-ла бис. Борбак кы-
лаа помидорлар тутсунтарга,
бөмбүктүгөштер деп болдаш,
чара октагылап-даа алгылаар
бис. Капусталыг муш кылын
бээр, ситенинг-дир дээш ой-
талай-даа бергелер бис. Мала-
гаштыг черин көк болгаш ка-
ра азы бичин ак ховангарын
хейленерис-биле чыла
шаап турган, Алдын-Дидиш
акыга шагар-от-биле чара
шаптыр-ла азыр бис. Чер-
ле мичаш, чүвени билбес деп
чүте чүте чедирбес дээр. Бис-
тер оларын огу Луон-биле
халык ойлаар турган бис.
Орус дүрөш дээш, мүн до-
дум кезек тууду тур, хөөр-
тен чара ойталы чыла дүш-
кеш, буттары-биле ийи буам
дөдүлден тепкеш, бажымыс
шывадатар чүте. Оон ол ар-
газы-биле оу октап чадан,
тыва аргалар хергелер, бут-
тан, дегелер, теп турган ок-
тагылаар турган мей. Алак
соонда бот-боттарымыс ар-
галарымыс халык билер
апарган бис.

Чыдар эртен тумдун дай-
ралымыс улус быжыгып, ары-
стын сүт апкас апарган.
Бистер оларын бажымын,
оон бистин аалымыска урга-
лук келер. Чамдык хожаларыс
бисте «Байыргал кезек
оручу бер» дидир чүте.
Атам ону дидиш: «Орус эш
буяныг, орай-чүрт байла-
гы» деп харылаар.

Бир-ле катан, шала күсээр,
куруак кай турда, кадылар
агарын салып, эчкертерин сы-
рып, эгеринин ойбак-дымын
илип, ачылар күш-хуеинин
дөгериин турда, Алдын-Диди-

тыг бо элп келди. Кезек чута-
лашкан соонда, экекелер эл-
чөмөн биске үлөп, аамак да-
ры-коргучун, аамак шай,
таакны берди. Оон кижигис
олура, «Чара өнүктөр, мен-даа
ырак чоруур, Кызылга ажы-
даар, харин-даа алдын уур-
гай баар чадаас, кел дээр-
дир. Ычангаш силер-биле кел-
диңиз» диди. Ачам атам аңга-
дай-ла бергенер. Дугу-далаш-
тыг азым-чөм деген, арага-
лары сөйгөн, хоочун өнүгү-
лөкчө-ла хуидүлелер. Олар-
тен эртинин элдин, бажымыс
быштаан, соктаан тарсазын,
куткан саржак, чөккөн шоо-
дай долдур суккан, Алдын-
Дидиште чал-ча соккаа от-
тук-бикети, Сарыг-Баштыг
каа даараан хураган кези
тоону, Луонга аравымыс кези
берген көк хураган кези
бертүтү тус-туунда белеке
бердывис. Оон ачам биле Ал-
дын-Дидиш Терек ууун куду
чизиредип бадмыканар.

Оон соонда өнүктүривис
көрбөз бис. Уш чыл эртенде
Ала-чүртүн Улуг дайын эл-
ээн. Чеди чыл эртенде Тыва
ССРЭ-ге каттышкан, сес чыл
болганда дайын төгөн. Ал-
дын-Дидиштин муут чиди-
ркен бис. Оларын адик,
фамилиянын билбес болган-
мыска хомудан бис. Биске
олар Алдын-Дидиш, Сарыг-
Баштыг, Луонга болуп артып
калган. Мычала-даа бистин
найралымыс амгы бистин ба-
йырап турар байралымыс-
тык үндөшкөнүрүм бирээш
дээрине бузуп чоруду бис.

О. СУВАКПИТ.

КЫРГЫС ӨННУКТЕРДЕ

ӨННУКТЕРНИН КҮЗЭЭШКИНИ

Ажы-дүмэ тыва чон-биле
кады Совет Украинанын
ажык чонун ССРЭ-нин со-
ставынагы Тыванын эки тура-
биле каттышканын бээр 40
чыл болганын төөгүтү
кылыр. Закарпат областын
Культура бажымын интер-
национал секциянын кези-
гүнү олар байыргалла ту-
раскааткан лекцияларын, бе-
селдерин ботекел алган,
областын ажык чонун
номчун таныштырган. Ол сек-
цияларын аразында мында
темаар кол черип элээн.
«ССРЭ-нин составынагы Тыва-
нын эки тура-биле каттыш-
канын 40 чылы — совет чур-
тун бүгү улустарынын байы-
ралы», «Ала-чүртүн Улуг да-
йыннын чыдарында тыва эки
туралычар Ровенинши
дээш туудушкуннарга», «Сала-
чак Тока — тыва совет ли-
тературанын шыгарангай тө-
лөзүлүш», «Тыва литерату-
ранын совет Украин черде не-
терелдиг».

Секциянын кезигүнүр
Анатолій Донец, Михаил Га-
нин, Александр Глазов, Мария
Иванова болган оон-даа өскө-
лөр область төвүнүн өрөдиге
черлеринге, үлөтүр бугу-
рулелерге, «Художпром» фа-
брикага, № 6, 7 ортук шко-
лаларга, «Карпаты» санато-
рийге Совет Тыва дугайында
фоточурктарын, открыткалар
ны көргүзүп турган, ханы ут-
ка-шыларын лекцияларын
номчаанар.

О. БОРТ.

УССР.

Киргизиянын Ленин районунда Калинин аттыг кол-
хоза калыг-даа чугула ажык-херек хоочундарын
устаныг чыгыс-сүмез чокка, оларын киржигезинден
Аныкар черде эртен.

Аскаалдар чөвүлени боттарынын эч чугула соруг-
тарын дагынышканын ажык деп санап, анык өскө-
нүн коммунист кижизилдигине улуг үлүн кириш-
тир турар. Хоочундарын хову, ыналар тургаларын-
га, өөрөкчилер ортузунга, фермаларга бо-ла көр
бис. Оларын баар-ла черери клубтар, аныктар
чылган черлер, аныктарын күш-ажык коллектив-
терин.

ЧУРУКТА: аскаалдар чөвүлени чаз өгөншкөннө-
ге — школада бажы Кызыл Миннаева биле агроном
Мурман Молдобаев оларга чыгыс-сүмез берип, ас-
кежикат амыралды күзүп олар.

С. МЕТЕЛИЦА биле В. МОРЕВТИН фотозу,
СЭТА-нын фоточуркымы.

Тыва АССР-нин улус ажы-
агыйнын чедикширинин
делегези Кызылга Култу-
раны болгаш дашытканыгын
Гастело аттыг пармында
чоокта чаз ажыттыган.

Чараштыр туткан ийк кай-
жык алаа келгенерин кайы
ырактан-ла сонургалып,
оларын чоргаралын дайы-
тыртыр. Кижиг оон делген

Байыргалла тураскааткан
спортук маргалдаалар база
болган. Хамыктын мурунда
аат чарык болду. Чарык
аатарын Кегин-Булак оруун-
дан салган, амгы нефтебаза
турар черин кезээнде диди
кырынга аксын тыртар тур-
ду. Аат чарыкыга ычанко
жууя прокурору турган Мон-
гун Сангыр-оолдун азым
нап келген чүте. Алдан дер-
тук хуежинге Хайыракан
куртук Сат Шойдак шүлгөн,
бо одуруларыны автору
жүжүрүшкен. Ырак, чоок че-
рлерге чалаг чарык база бо-
лган. Шада кезең баг хай,
ажыктан, даалылап ойлаан бис.

Ол хуеинде бистин, бөдүн
араттарын амыралдыга чаз
үенип келген бажымын са-
ныла эскерип тураруусу. Кижиг
бүрүзү өөрүп, дегелер, сак-
тырга долдурган турар бой-
дус бени «хуудурун» тур-
ганзы, арта өнгүр шыкаш
костүр болган. Оон бээр дер-
тук чыл эртен ол. Анык
кижиг азымын хире те дургу-
зуда Совет Тываыс кижиг
кайган хамас кылдыр сазы-
раан.

С. ШАГЖЫ.

Байыргалла чылган чон
Чөөн-Хемчик район.

БАЙЫРЛАЛДЫН ХӨГЛЭЭШКИНИ

1944 чылдын октябрынын 11-
нин чыгы тыва кижиг бүрү-
нү сагымыга эртен, сетки-
лине өөрүчү боор артар.
Тыва чонун улуг хуеин ол
хуи боттанган, Тыва Арат
Республиканын ССРЭ-нин со-
ставынагы автономнуг область
кылдыр алашкан.

Ам сактып орай-дыр мей,
төгүтүг ол болушкуну ын-
чан халыкка байыргал
турган бис. «ССРЭ тыва чо-
нун дилээн хуеин, бөдүн
улуг өг-бүлөсине кирип
алган» — деп, сургакчылар
чонга дымнадып турду. Арат
кижиг бүгүлүн ол мездин
улуг өөрүшү-биле хуеин ап
турган.

Октябрь орта үезинде ам-
гы Чаданга хооройда
ВЛКСМ-нин 40 чыл аттыг ки-
нотеатрынын турар деишкэ-
ринге улуг байыргал болган.
Алаа Чөөн-Хемчик кожууну
күсүктү комитетин секрет-
тары Соян Данажап илетке
кылган. «ТАР ССРЭ-ге эки ту-
ра-биле каттышкан. Улуг Со-
вет Эвилелинин хамгалылар
болганымыс олар-дур. Совет
Эвилелинин хей националдыг
ажык чон, оон маддыг
Кызыл Шерин фашистерин
тилек каар хуу улаас кел-
ер. Дайын доостурга, тайбын
амыдала эгелээр» — деп,
дарганын өтүк үн-биле чута-
лаан өскөтүн ам-даа утайн
чоруту мей.

Байыргалла чылган чон
Чөөн-Хемчик район.

амыр-мендизин солтуп, катты-
жып, хөөрөжип, бот-боттары-
га байыргал чедиржип турганар.
Элээн каш олагар кылгаш,
эйт дугу, азы-чөм кылды,
ону чылган чонга садып ту-
рар чүте.

Байыргалла тураскааткан
спортук маргалдаалар база
болган. Хамыктын мурунда
аат чарык болду. Чарык
аатарын Кегин-Булак оруун-
дан салган, амгы нефтебаза
турар черин кезээнде диди
кырынга аксын тыртар тур-
ду. Аат чарыкыга ычанко
жууя прокурору турган Мон-
гун Сангыр-оолдун азым
нап келген чүте. Алдан дер-
тук хуежинге Хайыракан
куртук Сат Шойдак шүлгөн,
бо одуруларыны автору
жүжүрүшкен. Ырак, чоок че-
рлерге чалаг чарык база бо-
лган. Шада кезең баг хай,
ажыктан, даалылап ойлаан бис.

Ол хуеинде бистин, бөдүн
араттарын амыралдыга чаз
үенип келген бажымын са-
ныла эскерип тураруусу. Кижиг
бүрүзү өөрүп, дегелер, сак-
тырга долдурган турар бой-
дус бени «хуудурун» тур-
ганзы, арта өнгүр шыкаш
костүр болган. Оон бээр дер-
тук чыл эртен ол. Анык
кижиг азымын хире те дургу-
зуда Совет Тываыс кижиг
кайган хамас кылдыр сазы-
раан.

С. ШАГЖЫ.

Байыргалла чылган чон
Чөөн-Хемчик район.

ОКТАБРЬ 13-ТЕ

БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 — «Уе». 8.40 — Шы-
дыраага делегей чемпионаты.
Информастыг үндүрүлгө. 8.55
— Келээ ажыл-агый ажыла-
чыларын хуеин уткуштур
документалдыг фильмин. 9.35
— «Спортопугу» 41-чи та-
ражы. 9.45 — Делегейин
улустарын түзүп чогалды-
ганы. ГДР. 10.10 — Эки ба-
разынын хейнү. 10.40 — «Уе
болган болуңу дугайында».
А. Сурковтун чогалдыла-
нын дугайында документалдыг
фильм. 12.10 — Бүгү-элелдин
«Эш мый» деп телеконкурсу.
12.45 — Бөгүн делегейде. 13.00
— «Өт-бүлө болган школа».
13.30 — «Снег на зеленое по-
ле». Уран-чечен фильм. 14.45
— «Кады ажылажымыс». Теле-
журнал. 15.15 — Шыдыраага
делегей чемпионаты. Инфор-
мастыг үндүрүлгө. 15.30 —
«Дирг амыннар дугайында».
16.30 — Политиктиг та-
йымдарын В. П. Бекетов-
тун белек. 17.00 — Хо-
кейге ССРЭ чемпионаты. 19.15
— «Московский совет-ком-
мунист академикте хоу-
лук конферти. 19.30 — «Уе-
урулар». Келээ — ажы-
агыйнын анык ажилдас-
тарын конкурсу. 21.00 —
«Уе». 21.35 — «Сюжет для
небольшого рассказа». Ура-
ночечен фильм. Москвадан —
«Телья-фильм» (Франция).

ИНИГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

8.00 — Эртенги сула шим-
чээлиги. 8.15 — Калык болу-
санымыс. 8.30 — Р. Погоян.
«Кешка дугайында чугала-
ны». 9.15 — «Эртенги сула». Му-
зыкалыг дымчалды. 9.45 —
«Бир эвес ээ болуңу». До-
кументалдыг фильм. 10.10 —
Сула шимчээлиги. 10.40 —
Парашют спортунагы ССРЭ
чемпионаты. 13.40 — До-
кументалдыг фильм. 13.50 —
«Музыкалыг кыос». 14.20 —
«Азыракталар». Телемун.
16.40 — «Опера сезансынын
мастерлары». Н. Л. Шпилер-
нин чугаламы. 3-ку-дамчыла-
та.

КЫЗЫЛДАН

17.45 — «Честек-ле». То-
рия Тыва». Совет Тыванын
40 чылдыг тураскааткан ба-
йыргал конферти. 18.25 — Те-
лемезелер. Совет Тыванын 40
чылдыг тураскааткан тускай
үндүрүлгө.

МОСКВАДАН

18.45 — «Сокровища рес-
публики». Уран-чечен теле-
фильм. 20.00 — «Тамыктыг
удулар, чаштар». Музы-
калыг.

КЫЗЫЛДАН

20.15 — Телемезелер. Со-
вет Тыванын 40 чылдыг ту-
раскааткан тускай үндүрүлгө.
20.30 — Конферти.

МОСКВАДАН

21.00 — «Уе». 21.35 — «Туду-
т болган арыктасура». Кини-
журнал. 21.45 — 23.15 — Хо-
кейге ССРЭ чемпионаты.

Редактор В. С. ШАРАВИН.

агаар

Бөгүн республикада бүргөп,
азыр, өд хар-быскалган чар.
Сонгу-барыны чүктө хаттын
дүргөн секундла 7—12 метр.

Дүне 7—12 градус, чамык
челерге 0—5 градус соор.
Хүндүс 0—5 градус чылдыр,
чамык челерге 2—7 градус
соок